อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพ

พระครูสุนทรธรรมานุวัตร (ปลิว อนุวตฺตโก)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโอรสาราม และเจ้าคณะตำบลบางค้อ

ณ เมรุวัดราชโอรสารามราชวรวิหาร

อ. บางขุนเทียน จ. ธนบุรี

วันอาทิตย์ 29 มีนาคม 2513

อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพ

พระครูสุนทรธรรมานุวัตร (ปลิว อนุวตฺตโก)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม และเจ้าคณะตำบลบางค้อ

ณ เมรุวัดราชโอรสารามราชวรวิหาร อ. บางขุนเทียน จ. ธนบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๑๓

คำนำ

พระครูสุนทรธรรมานุวัตร อนุวตฺตโก (ปลิว) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นพิเศษ วัดราชโอรสาราม และเจ้าคณะตำบลบางค้อ อ. บางขุนเทียน จ. ธนบุรี เป็นผู้เจริญด้วยพรรษายุกาลได้เป็นกำลังช่วยบริหารศาสนกิจ ทั้งทางวัดและตำบลในอำเภอนี้ตลอดมา นับว่าได้แบ่งเบาภาระกิจของข้าพเจ้าเป็นอันมาก เมื่อมาถึงมรณภาพเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๑๓ ด้วยโรคมะเร็งต่อมน้ำเหลือง เวลา ๑๘.๕๐ น. ย่อมนำมาซึ่งความสลดใจอาลัย ถึงแก่ข้าพเจ้าและบรรดาคณะศิษย์ ญาติ ผู้เคารพนับถือเป็นอย่างยิ่ง จึงได้ร่วมใจกันบำเพ็ญกุศลถวายตลอด ๗ วัน โดยความพร้อมเพรียงกัน ในกาลนี้ได้ พ.ต.ต. เอี่ยมและคุณนายละม่อม ปาณฑุเดชะ เป็นผู้อุปถัมภ์มาตั้งแต่ในยามปกติ และเวลาอาพาธ ตลอดจนถึงมรณภาพ ทั้งเป็นผู้รับอุปถัมภ์ในการที่จะจัดการพระราชทานเพลิงศพต่อไป ข้าพเจ้ารู้สึกขอบใจและอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่ง

บัดนี้กำหนดจะพระราชทานเพลิงศพ พระครูสุนทรธรรมานุวัตร วันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๑๓ ในงานนี้ พ.ต.ต. เอี่ยมและคุณนายละม่อม ปาณฑุเดชะ พร้อมด้วยคณะศิษย์และญาติ ขอให้ข้าพเจ้าเป็นประธาน ข้าพเจ้ายินดีที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามความประสงค์ โดยฐานะผู้ปกครองที่จะพึงกระทำตามความสามารถ และในงานนี้มีความเห็นร่วมกันว่า ควรจะมีหนังสือแจก เป็นที่ระลึกแก่ผู้ที่มาแสดงความเคารพ นับถือตามประเพณีนิยม ข้าพเจ้าจึงขอให้บรรดาท่านที่นับถือ และศิษย์รวบรวมเรื่องที่จะพิมพ์

โดย พ.ต.ต. เอี่ยมและคุณนายละม่อม ปาณฑุเดชะ และบรรดาศิษย์และญาติ ซึ่งได้ร่วมใจกันจัดงานนี้โดยทั่วกัน และขออำนาจกุศลทักษิณานุประทาน ซึ่งบรรดาท่านที่เคารพนับถือ และคณะศิษย์ ญาติ ได้บำเพ็ญนี้ด้วยความเคารพนับถือ และกตัญญูกตเวที จงสำเร็จเป็นปัตตานุโมทนามัยกุศล แด่พระครูสุนทรธรรมานุวัตร ผู้มรณภาพไปแล้วนั้น โดยสมควรแก่คติวิสัย ในสัมปรายภพนั้น ๆ เทอญ ฯ

พระเทพญาณมุนี
(พระเทพญาณมุนี)

วัดราชโอรสาราม
อำเภอบางขุนเทียน
จังหวัดธนบุรี
วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓

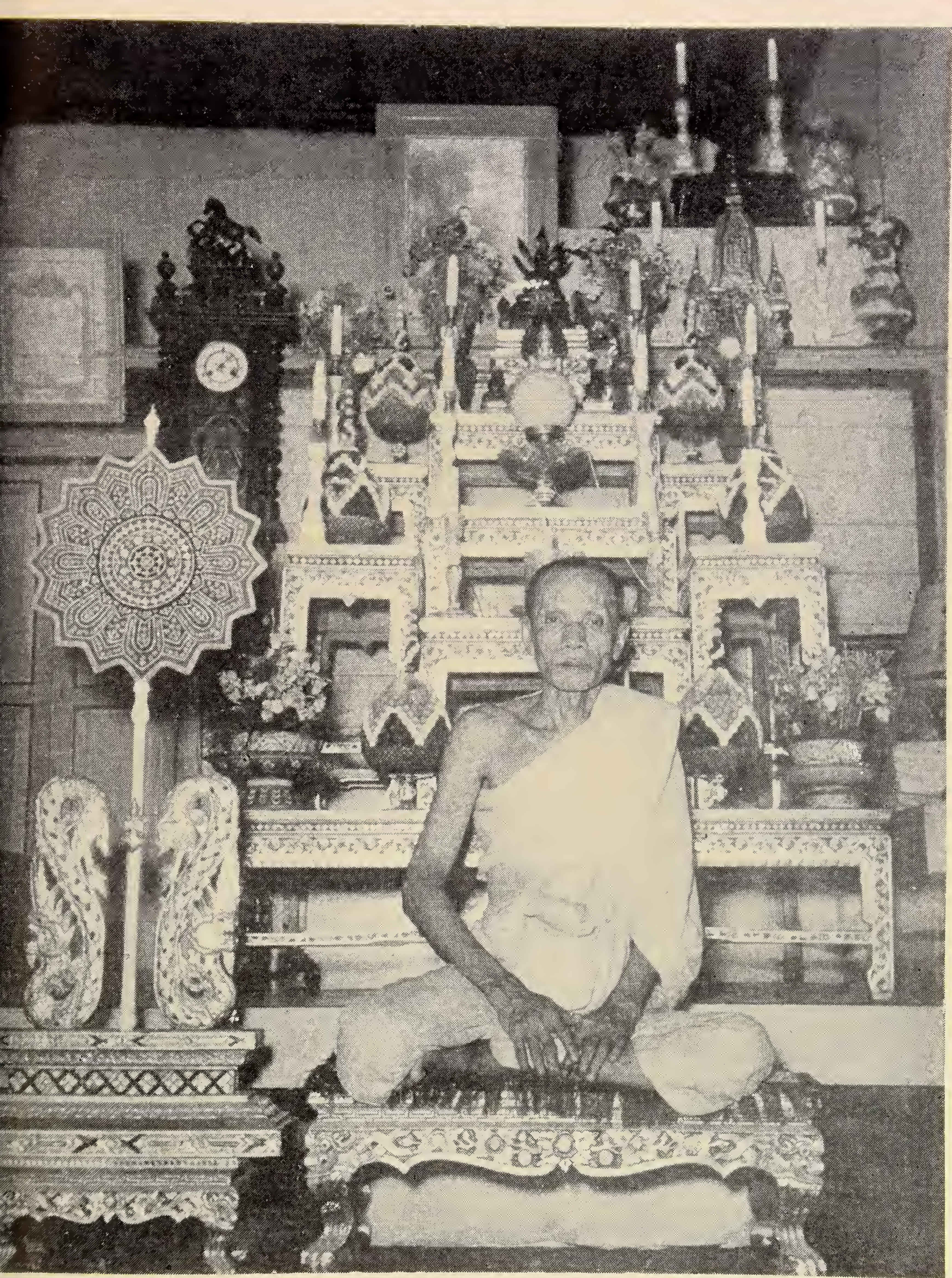
โดย พ.ต.ต. เอี่ยมและคุณนายละม่อม ปาณฑุเคศะ และบรรดาศิษย์และญาติ ซึ่งได้ร่วมใจกันจัดงานนี้โดยทั่วกัน และขออำนาจกุศลทักษิณานุประทาน ซึ่งบรรดาท่านที่เคารพนับถือ และคณะศิษย์ ญาติ ได้บำเพ็ญนี้ด้วยความเคารพนับถือ และกตัญญูกตเวที จงสำเร็จเป็นปัตตานุโมทนามัยกุศล แด่พระครูสุนทรธรรมานุวัตร ผู้มรณภาพไปแล้วนั้น โดยสมควรแก่คติวิสัย ในสัมปรายภพนั้น ๆ เทอญ ฯ

พระเทพญาณมุนี

(พระเทพญาณมุนี)

วัดราชโอรสาราม
อำเภอบางขุนเทียน
จังหวัดธนบุรี
วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓

ประวัติ

พระครูสุนทรธรรมานุวัตร

พระครูสุนทรธรรมานุวัตร (ปลิว อนุวตฺตโก) เกิดวันเสาร์ ที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ ตรงกับวันแรม ๑ ค่ำ ปีจอ ที่บ้านบางลี่ หมู่ที่ ๗ ต. บางลี่ อ. ท่าวุ้ง จ. ลพบุรี เป็นบุตรคนสุดท้องของ นายคง นางโพธิ์ทอง รักเจริญ มีพี่ที่เกิดร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๕ คนคือ

๑. น.ส. แถม รักเจริญ	ถึงแก่กรรม
๒. นางสม	,,
๓. นางสาย จันทร์แจ่ม	,,
๔. นายมูล รักเจริญ	,,
๕. นางแสร์	,,
๖. นายปลิว รักเจริญ	(พระครูสุนทรธรรมานุวัตร)

การศึกษา

เมื่อเยาว์วัย อายุสมควรแก่การศึกษาเล่าเรียน ผู้ปกครองได้นำไปฝากอยู่สำนักวัดบางลี่ ได้ศึกษาเล่าเรียนหนังสือไทยในสมัยนั้นพออ่านออกเขียนได้ ส่วนหนังสือขอม ซึ่งในไทยเราอ่านออกเขียนได้แล้ว พูดถึงตามชนบทแล้วถ้าไม่เรียนหนังสือ

ขอมก็เป็นอันว่าหมดเรื่อง เพราะตำรับตำราต่าง ๆ โดยมากที่ใช้กันอยู่เป็นตัวหนังสือขอมเกือบทั้งนั้น สำหรับท่านพระครูสุนทรธรรมานุวัตร ท่านได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างแตกฉาน สามารถเขียน (จาร) ลงในใบลานได้อย่างสวยงาม ก่อนการอุปสมบทในราวปี พ.ศ. ๒๔๖๐ อายุได้ ๑๙ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร อยู่ในสำนักวัดบางลี่ฯนั้น

การอุปสมบท

วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ได้อุปสมบท ณ.วัดบางลี่ สำเร็จญัตติจตุตถกรรม เมื่อเวลา ๐๘.๐๐ น. โดยมี พระครูสังวรโสภณ (หลวงพ่อสาย) เจ้าคณะแขวงท่าวุ้ง เจ้าอาวาสวัดพยัคฆาราม ในสมัยนั้นเป็นพระอุปัชฌาย์

พระอธิการเรือง เจ้าอาวาสวัดปากครองบางคู้ เป็นกรรมวาจาจารย์

พระอธิการแขก เจ้าอาวาสวัดหนองมน เป็นอนุสาวนาจารย์

เมื่ออุปสมบทแล้ว ได้ย้ายไปจำพรรษาอยู่ที่วัดปากครองบางคู้ เพื่อศึกษานักธรรม ในสำนักเรียนวัดพยัคฆารามแล้วก็สอบไล่ได้ น.ธ.ตรี ในสนามหลวงมณฑลอยุธยาปีนั้นเอง

เมื่อได้สอบ น.ธ.ตรี ได้ในปี พ.ศ. ๒๔๖๒ แล้วด้วยใจรักเรียนของท่านเพื่อพัฒนาตนเอง ท่านได้ย้ายมาอยู่วัดราชโอรสาราม ธนบุรี เมื่อ วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๖๓ ได้เล่าเรียนศึกษานักธรรมชั้นโท อยู่ในสำนักเรียนวัดราชโอรสาราม จนสอบนักธรรมชั้นโทได้ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖

ตำแหน่งและสมณศักดิ์

๑. เป็นพระสมุห์ฐานานุกรมใน พระธรรมุเทศาจารย์ (อดีตเจ้าอาวาส) พ.ศ. ๒๔๖๘

๒. เป็นสังฆรักษ์ฐานานุกรมใน พระธรรมุเทศาจารย์ (อดีตเจ้าอาวาส) พ.ศ. ๒๔๗๑

๓. เป็นพระปลัดฐานานุกรมใน พระญาณรังสี (พระเทพญาณมุนี) เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน พ.ศ. ๒๔๗๓

๔. เป็นเจ้าคณะตำบลบางค้อ พ.ศ. ๒๔๘๗

๕. เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๐

๖. เป็นพระครูสัญญาบัตร์ที่ พระครูสุนทรธรรมานุวัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๓

๗. เป็นพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๙

๘. เป็นพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นพิเศษ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๘

การปกครองภายในวัด

จำเดิมแต่พระครูสุนทรธรรมานุวัตร ได้มีหน้าที่ในการปกครองในตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาสและเจ้าคณะ ท่านได้ทำหน้าที่ปกครองพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ในวัดตามอำนาจหน้าที่ฝ่ายบริหารอย่างเรียบร้อยตลอดมา

การศึกษาภายในวัด

ในด้านการศึกษาภายในวัด ท่านได้เคยเป็นครูสอนนักธรรมชั้นตรี พ.ศ.๒๔๖๙ เป็นกรรมการตรวจนักธรรมชั้นตรี พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นครูสอนนักธรรมชั้นโท พ.ศ.๒๔๗๔ มาเป็นลำดับ แม้ภิกษุสามเณร รูปใดปรารถนาจะศึกษาเล่าเรียน ก็ยินดีช่วยเหลือสนับสนุนตามกำลังและหน้าที่อย่างเต็มใจ ตลอดจนให้การพักพาอาศัยและอุปการะในการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรและเด็กเป็นอย่างดี

การเผยแพร่ในวัด

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระกรรมวาจาจารย์ ได้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน พระภิกษุสามเณรในวัด ในคณะเท่าที่มีเวลาอันสมควรที่เหมาะสมและได้แสดงพระธรรมเทศนาประจำวันธรรมสวนะ บ้างตามโอกาส

การสาธารณูปการภายในวัด

เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสและคณะกรรมการปฏิสังขรณ์ ก่อสร้างสิ่งปรักหักพังต่าง ๆ ตลอดมา เช่น หล่อเศียรพระพุทธรูปในพระวิหารคด ซึ่งถูกโจรกรรมไป ทำเขื่อนคอนกรีตหน้าวัดสำหรับกันดินพัง เฉพาะที่คณะด้วยแล้วท่านปรับปรุงเปลี่ยนแปรงอยู่เสมอ สิ่งก่อสร้างนอกวัดโดยเฉพาะที่วัดบางลี่ อ.ท่าวุ้ง จ.ลพบุรี อันเป็นภูมิลำเนาเดิม เมื่อได้ทำการก่อสร้างอุโบสถ ท่านได้รวบรวมคณะของท่านนำกฐิน ผ้าป่าบ้าง ไปทอด เพื่อสมทบทุนในการก่อสร้างพระอุโบสถ ตั้งแต่เริ่มก่อสร้างมาจนถึง อวสานอายุของท่าน

การอนุเคราะห์และสงเคราะห์พิเศษสำหรับผู้คุ้นเคยในฐานะญาติมิตรและศิษยานุศิษย์ ถ้าท่านเป็นผู้จัดการแล้ว ผลงานที่ปรากฏจะเรียบร้อยอย่างมีระเบียบทุกประเภทของงาน จะเป็นงานมงคลหรืออวมงคลก็ตาม ซึ่งแสดงว่าชีวิตของท่านได้เคยผ่านและคลุกคลีในงานนั้น ๆ มาอย่างมากมาย สมเป็นรัตตัญญูผู้สมควรเทอดทูนในด้านเนติได้ผู้หนึ่ง

อวสานแห่งชีวิต

พระครูสุนทรธรรมานุวัตร เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์มั่นคงยาวนาน มีศีลาจารวัตรเรียบร้อย สงเคราะห์อนุเคราะห์แก่ญาติมิตร ศิษยานุศิษย์ และผู้ที่คุ้นเคยด้วย

อัธยาศัยไมตรีที่เหมาะสม พูดถึงการต้อนรับ ปฏิสัณฐานของท่านแล้ว ยากจะหาผู้อื่นเทียบเท่าได้ ผู้ที่เคยคบหาสมาคมใกล้ชิดกับท่านจึงจะทราบได้ดี โดยเฉพาะการกินการนอนด้วยแล้ว ท่านเอาใจใส่เป็นห่วงคนอื่นมากกว่าตัวท่านเองหลายเท่า

พระครูสุนทรธรรมานุวัตร อาพาธด้วยโรคมะเร็งในต่อมน้ำเหลือง อันเป็นโรคที่ร้ายแรง ได้ทำการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลใหญ่ถึง ๒ แห่ง คือ ร.พ. เลิดสิน ร.พ. จุฬาลงกรณ์ เป็นเวลาแรมปี แต่อาการของโรคได้ทรุดลงโดยลำดับ สุดความสามารถที่คณะนายแพทย์จะรักษาพยาบาลแล้ว ความเป็นอยู่แห่งชีวิตได้ที่สุดลงเมื่อเวลา ๑๘.๕๐น. ของวันจันทร์ที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๑๓ ณ โรงพยาบาล จุฬาลงกรณ์ อันเป็นสถานที่รักษาพยาบาลครั้งสุดท้าย รวมอายุจนถึงมรณภาพ ได้ ๗๒ โดยปีพรรษา ๕๑

ระลึกถึง ท่านพระครูสุนทรธรรมานุวัตร

ซึ่งเป็นที่เคารพรัก ของ ธ.ขุนเทียน

โอ้พระครู สุนทรฯ ต้องจรจาก
วิญญาณพราก จากกาย หมดหมายเห็น
ท่านใจกว้าง มากมาย หลายประเด็น
การวิ่งเต้น ช่วยเหลือ เผื่อแผ่คน
แม้เหนื่อยยาก ลำบากใจ มิได้อั้น
ใครมาขอ มาบั่น ก็ขวนขวาย
มีไม่มี ช่วยแก้ไข ให้ทุกคน
ตนของตน จะอย่างไร ไม่คำนึง
ทั้งงานวัด งานชาวบ้าน ประสานจัด
ใครข้องขัด อย่างใด เมื่อไปถึง
ให้ท่านช่วย จัดที เป็นที่พึ่ง
บางรายถึง จับจ่าย ใช้ทุนเอง
เข้าทำนอง ขายผ้า เอาหน้ารอด
ธ.ขุนเทียนตอด รู้มา ว่าท่านเก่ง

ในการช่วย ทำบุญ หนุนตามเพลง
อาจต้องจน ใจเอง เข้าบางครา
มีบ่อยครั้ง เสียท่า คนมาวอน
ให้ช่วยทุกข์ ดับร้อน ตามเขาว่า
ต้องถูกลวง ถูกตุ๋น หมุนเงินตรา
ด้วยน้ำจิต แผ่เผื่อ เอื้อไปหมด
ลืมนึกถึง คนใจคด อาจมีได้
ด้วยพูดจา หว่านล้อม น้อมโน้มใจ
บ้างลวงตุ๋น ใครต่อใคร อยู่มากมี
ธ. ขุนเทียน ยังระลึก นึกพระคุณ
เคยเจือจุน กันมา ไม่อย่าหนี
ได้ตามควร แก่กิจ อันพึงมี
ท่านมาหนี ไปก่อน ค่อนสบาย
อันความดี ท่านมี แต่หนหลัง
ยังแน่นฝั่ง ใจอยู่ มิรู้หาย
เคยร่วมจิต กิจกุศล มามากมาย
แม้ชีพวาย นามก้อง ขอพร้องชม

พระคุณท่าน ล่วงลับ ดับชีพลง
ยังเป็นสงฆ์ อยู่นี้ ที่เหมาะสม
อาจถึงแดน สุทธา สุขารมณ์
หรือชั้นพรหม เป็นสถาน วิญญาณครอง

วิญญาณท่าน อยู่ภพใด อภัยผิด
ที่ญาติมิตร์ ศิษย์น้อยใหญ่ ได้บกพร่อง
กระทำไป ไม่สม วิญญาณปอง
โปรดอภัย ให้พวกพ้อง เป็นทานเทอญ ฯ

อาลัยหลวงพ่อพระครูสุนทรธรรมานุวัตร

วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๑๓ เป็นวันที่กระผมจะลืมเสียมิได้ เพราะเป็นวันที่หลวงพ่ออาจารย์ได้จากกระผมและศิษยานุศิษย์ไปไม่มีวันเวลากลับมา ให้บรรดาศิษย์และท่านที่เคารพนับถือได้พบเห็นกันอีกตลอดไป ไม่มีการสูญเสียครั้งใดของกระผมที่จะยิ่งใหญ่ไปกว่าการสูญเสียหลวงพ่ออาจารย์ในครั้งนี้

หลวงพ่อได้มีเมตตากรุณาคุณแก่ศิษยานุศิษย์และบุคคลทั่วไปเป็นอันมาก เฉพาะกระผมซึ่งมิใช่ญาติมิใช่เป็นชาวจังหวัดเดียวกับหลวงพ่อ กระผมเป็นคนชาวอำเภอศรีประจันต์จังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนหลวงพ่อเป็นชาวจังหวัดลพบุรี แต่หลวงพ่อเมตตาอุปการะกระผมเหมือนอย่างเป็นลูก พร่ำชี้แจงอบรมพร่ำสั่งสอนอย่างละเอียดไม่มีเบื่อหน่าย จนศิษย์มีความเข้าใจซาบซึ้งในคำสั่งสอน นำไปเป็นเครื่องประพฤติปฏิบัติรักษาตัวกันมาจนบัดนี้

วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๔๘๑ เป็นวันแรกที่กระผมเป็นศิษย์ของหลวงพ่อ โดยที่กระผมเป็นเด็กมากับพระอาจารย์เอี่ยม ๆ ฝากกระผมไว้กับหลวงพ่อ ซึ่งยินดีรับไว้ให้อยู่ด้วย จัดการบวชสามเณรให้เรียนปริยัติธรรม ครั้นอายุครบบวชก็จัดการให้อุปสมบท โดยหลวงพ่อเป็นพระอนุสาวนาจารย์ กระผมอยู่กับหลวงพ่อมาจนถึงอายุ ๓๑ ปีจึงลาสิกขาบท กระผมได้อยู่รับใช้ใกล้ชิดได้รับเมตตาจิตอบรมสั่งสอนทุกประการเป็นเวลา ๑๓ ปีเต็ม หลวงพ่อให้ความยุติธรรม ปราศจากอคติลำเอียง เสียสละ ให้

ความร่มเย็นเป็นสุข แก่กระผมมากล้น ถ้าหลวงพ่อไม่รับให้กระผมอยู่ด้วย ชีวิตของกระผมจะเป็นไปในรูปไรก็ไม่ทราบได้

หลวงพ่อผู้ดุจบิดาบังเกิดเกล้า จากไปไม่มีโอกาสได้กลับมาให้ศิษย์พึ่งพาอาศัยอีกแล้วนี้ เป็นเสมือนนกไม่มีร่มโพธิ์ร่มไทรที่จะจับอาศัยต่อไป หลวงพ่อทิ้งความอ้างว้างเศร้าสลดใจไว้ให้กระผมสุดที่จะพรรณนา

ในวันพระราชทานเพลิงศพหลวงพ่ออาจารย์ กระผมขอกราบเท้าเคารพอย่างสูงสุด ตั้งอธิษฐานจิตอุทิศกุศลทั้งปวงที่กระผมและคณะบำเพ็ญถวายหลวงพ่อเป็นสักการบูชาหลวงพ่อ ขอหลวงพ่ออาจารย์ได้โปรดทราบและรับอนุโมทนา สำเร็จผลเป็นปัตตานุโมทนามัย เป็นพลวปัจจัยเสริมส่งให้หลวงพ่ออาจารย์ได้รับความสุขเจริญบรรลุคุณธรรมวิเศษของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ สุคติโลกสวรรค์นั้นด้วยเถิด.

กราบนมัสการด้วยความเคารพบูชา

จ.ส.ต.ประสิทธิ์ เปรมจิตต์

ส.น. พลับพลาชัย เขต ๒

ไว้อาลัย...แด่

พระครูสุนทรธรรมานุวัตร

โอ้พระครู ผู้ร่วมทุกข์ แลสุขมา
ตั้งแต่ครา เป็นเด็ก เล็กจนใหญ่
ในบัดนี้ ต้องพราก จากกันไป
แสนอาลัย แก่เพี้ยน จำเนียนนาน

เป็นศิษย์วัด บางลี่ รุ่นพี่...เพี้ยน
เคยติเตียน เพี้ยน...มา ไม่ว่าขาน
ความรักใคร่ ไมตรี ไม่มีราญ
จะดุด่า ว่าขาน ก็ยอมทน

ท่านเป็นพระ สละเพศ ฆราวาส
เพี้ยน...รับใช้ ไม่ขาด หลายแห่งหน
เป็นพระครู ผู้ใหญ่ขึ้น ชื่นกมล
ก็ดั้นด้น คอยรับใช้ อยู่ไม่วาย

ท่านอาพาธ มานาน กาลแรมปี
เพี้ยน...ปรนนิบัติ พัดวี อยากให้หาย

จนถึงกาล มรณา ชีวาวาย
เพี้ยน...สุดหมาย จะเห็นท่าน ทุกกาลมี
ขอกุศล ผลบุญ ที่ทำไว้
เป็นปัจจัย ให้ท่าน นั้นสุขี
ในทุกภพ ที่ท่าน บังเกิดมี
ส่วน...เพี้ยน...นี้ ถึงคราตาย หมายพบเทอญฯ

...............เพี้ยน จิระประสิทธิ.

ไว้อาลัย...แด่

พระครูสุนทรธรรมานุวัตร

พระครูสุนทรธรรมานุวัตร เกิดปีจอ อายุ ๗๒ ปี ผู้เขียนเกิดปีระกา เคยอยู่จังหวัดลพบุรีมาด้วยกัน เมื่อหนุ่มเคย กิน, นอน, เล่น, เรียน, มาด้วยกัน, อุปสมบทก็อุปัชฌาย์เดียวกัน, เป็นสหธรรมมิกด้วยกัน, เมื่อท่านถึงมรณะกาลจากไป ผู้เขียนย่อมว้าเหว่ เพราะเสียดาย

ด้วยความระลึกถึง สิ่งที่เป็นมาดังกล่าวนั้น ขออุทิศส่วนกุศลฉันท์ที่ผู้เขียนบำเพ็ญไว้ และกำลังบำเพ็ญอยู่ ไปถวายแม้ดวงวิญญาณของท่านจะไปสถิตย์ ณ คติสถานแห่งภพภูมิใด ๆ ก็ดี ขอจงได้รับทราบ และอนุโมทนา เพื่อสำเร็จสมบัติสุขโดยสมควรแก่ภพภูมินั้นเทอญ ฯ

พระธมฺมทีโปภิกขุ

๒๐/๒/๒๕๑๓

วัดราชโอรสาราม ราชวรวิหาร

อ. บางขุนเทียน

จ. ธนบุรี

คำไว้อาลัย

แด่

พระครูสุนทรธรรมานุวัตร

ด้วยมิตรสหายและท่านที่เคารพหลายท่าน ได้พูดขอร้องให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัยในโอกาสที่จะขอพระราชทานเพลิงศพพระครูสุนทรธรรมานุวัตรครั้งนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นครั้งสุดท้ายแห่งชีวิตของท่านพระครูสุนทรธรรมานุวัตร จึงได้เขียนมาตามคำขอการเขียนไหน ๆ ก็ได้เขียนแล้ว จึงขอเขียนแทนในนามของครอบครัวข้าพเจ้า มีภริยาและบุตร ซึ่งเคยสนิทสนมกันมาครั้งกาลก่อน

พระครูสุนทรธรรมานุวัตรกับข้าพเจ้า เคยมาสัมพันธ์กันได้อย่างไร เมื่อใดข้าพเจ้าจึงขอทำความรู้จักให้ท่านทราบ ณ บัดนี้ ท่านพระครูสุนทรธรรมานุวัตร แต่ครั้งมาจำพรรษาอยู่ ณ วัดราชโอรสาราม (จอมทอง) เดิมชื่อ "ปลิว" รู้จักเมื่อครั้งบวชเป็นภิกษุแล้ว ท่านรู้จักกับบิดา มารดา คุณละม่อม ปาณฑุเดชะ เคยไปมาหาสู่ที่บ้านเสมอและเคยเคารพผู้ใหญ่ในบ้าน เมื่อครั้งข้าพเจ้ารับราชการเป็นตำรวจอยู่จังหวัดสงขลาเมื่อกลับมาเยี่ยมบ้านก็เคยไปเยี่ยมพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณธรรมมุเทศาจารย์ เป็นพระอุปฌาย์ในการบวชข้าพเจ้า เคยพบกับท่านพระครูสุนทรธรรมานุวัตร โดยคุณละม่อมปาณฑุเดชะ แนะนำให้รู้จัก จึงได้ติดต่อกันมาตั้งแต่ครั้งกระโน้น! เพราะตระกูลของข้าพเจ้ายึดถือพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง เมื่อครบเกษียรอายุราชการก็หันเข้าหาวัด

คุณละม่อมก็ไปหาท่านพระครูสุนทรธรรมานุวัตร ขณะนั้นเป็นพระปลัดแล้ว การไปมาหาสู่ และฝักใฝ่ในพุทธศาสนาได้ชักจูงบุตรหลานเข้าไปด้วยเสมอเป็นนิตย์ เพื่อให้จิตใจบุตรหลานได้เข้าถึงซึ่งพระพุทธศาสนา จึงได้สนิทสนมกันมาทั้งครอบครัว

เหตุนี้เองเมื่อถึงเวลาท่านอาพาธ พิเคราะห์ดูแล้วนึกสงสารท่าน ไม่เห็นมีญาติพี่น้องคนใดจะส่งเสียเยียวยาให้ชีวิตท่านยืนนานไปอีกได้ จึงปวราณาไว้กับท่านว่า จะประสงค์สิ่งใดให้บอกจะจัดถวาย ตลอดอาหารและยารักษาโรคของท่าน ท่านพระครูสุนทรธรรมานุวัตรเป็นพระบึกบึนไม่ย่อท้อต่อไข้เจ็บ อุตส่าห์รักษาตัวเอง บางครั้งไม่มีเงินนาน ๆ จึงจะขอไปสักครั้ง แต่ไม่เคยขัด แต่บางครั้งบ่อย ๆ เข้าก็บอกว่ายืม มาตอนหลังอยู่โรงพยาบาลก็ต้องส่งเสียทุกวันโดยทำปิ่นโต เพราะของโรงพยาบาลไม่พอฉันท์ นายเพี้ยนและคนพยาบาลต้องไปซื้อหารับประทานเป็นการลำบาก ต้องส่งปิ่นโตเป็นแรมปี ความสงสารทำให้ใจอ่อน มานึกดูว่า ท่านเป็นพระจะเอารายได้อะไรมาซื้อยาซื้ออาหาร ถ้าไม่มีใครถวายท่านจะเป็นพระไปได้อย่างไร จึงอุปการะท่านเรื่อยไป อุปการะท่านทั้งครอบครัว ทั้งเมียทั้งลูก ดู ๆ ก็ยุ่งในเรื่องทำปิ่นโตเพราะ เช้าต้องส่งไปพร้อมกับ พ.ต.ท. ประสงค์ ศุกรเสพย์ ต้องเอาปิ่นโตไปส่งโรงพยาบาลแล้วจึงไปทำงานทุกๆวัน เพราะความสงสารท่านพระครูนั่นเอง ท่านพระครูสุนทรธรรมานุวัตรดู ๆ แล้วก็สังเวช เวลาดี ๆ ท่านก็โอบอ้อมอารีย์ต่อชาวบ้าน เวลาไข้ก็หาผู้อุปการะยาก การสิ้นสุดแห่งชีวิตท่านก็หมดกรรมไปเสียที คนเราเมื่อชอบพอกันแล้ว ถึงแม้ว่าไม่ใช่ญาติก็ย่อมมีใจรักใคร่อาลัยถึงกัน ท่านพระครูสุนทร ฯ ทางครอบครัวของข้าพเจ้าได้ส่งเสียเป็นเวลายาวนาน แต่ก็ไม่รั้งชีวิตท่านไว้ได้ ถึงคราวต้องปล่อยชีวิตท่านให้หลุดลอยไป ต้องนึกว่าท่านหมดกรรมเสียที

ข้าพเจ้าพร้อมทั้งครอบครัว จึงมีความอาลัยต่อท่านเป็นธรรมดาของปุถุชนนั่นเอง จึงแสดงความจำนงค์ต่อท่านเจ้าคุณพระเทพญาณมุนี เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม ว่างานพระราชทานเพลิงศพท่านพระครูสุนทรธรรมานุวัตรคราวนี้ จะขอร่วมเป็นเจ้าภาพจัดการศพท่านพระครูธรรมานุวัตรด้วยความเต็มใจในการกุศล เพราะเห็นว่าท่านพระครูสุนทรธรรมานุวัตร ตั้งแต่บวชมาได้ประกอบกรรมดีไว้ในพระพุทธศาสนา ขอผลแห่งกรรมดีนี้ท่านได้ปฏิบัติในขณะที่มีชีวิตอยู่ ขอจงเป็นผลดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่านพระครูสุนทรธรรมานุวัตร จงประสบความสำราญในสัมปรายภพตามสมควรแก่คติวิสัย เทอญ.

พ.ต.ต. เอี่ยม ปาณฑุเดชะ

เราบวชทำไมหรือบวชเพื่ออะไร

บวชเพื่อประโยชน์ดังต่อไปนี้

---

๑. เพื่อเป็นการสนองคุณบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ ผู้มีอุปการคุณต่อเรา ฯ

๒. เพื่อศึกษาและปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเต็มความสามารถ ฯ

๓. เพื่อทราบถึงขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ของภิกษุสามเณรอย่างแจ่มแจ้งว่า มีอะไรบ้างที่จะปฏิบัติต่อกัน ฯ

๔. เพื่อฝึกหัดให้เป็นคนมีมานะอดทน มีหิริโอตตัปปะ มีความสำรวมความข่มใจให้มากขึ้น ฯ

๕. เพื่อให้รู้จักสภาพของโลกของชีวิตว่าเป็นอย่างไร จนสามารถหนีทางเสื่อมเดินทางเจริญได้ ฯ

๖. เพื่อเป็นการช่วยกันดำรงพระพุทธศาสนา ด้วยการศึกษาและปฏิบัติ ให้คนอื่นเห็นตัวอย่างเพื่อจะได้ปฏิบัติตาม ฯ

พระเทพญาณมุนี

เจ้าอาวาสวัดราชโอรสาราม

วิธีกราบ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

ผู้ชายให้นั่งกระโหยงคุกเข่าตั้งตัวตรง เรียกว่า ท่าเทพนม ผู้หญิงนั่งคุกเข่าราบกับพื้น ปลายเท้าเหยียดออกด้านหลัง เรียกว่า ท่าเทพธิดา

ครั้งที่ ๑ ยกมือทั้ง ๒ ประนม นิ้วเหยียดชิดเรียบเสมอกัน ตั้งอยู่ระหว่างอก นี้เป็นจังหวะที่ ๑ เมื่อจะกราบยกมือทั้ง ๒ ที่ประนมอยู่นั้นขึ้นถึงหน้าผาก ปลายนิ้วมือจดไรผมแล้วว่า อรหํ สมฺมาสมฺพุทโธ ภควา ก้มลงว่า พุทธํ ภควนฺตํ อภิ-วาเทมิ พร้อมกับเสือกมือทั้ง ๒ ลงถึงพื้นแบมือกราบห่างกันเท่าระยะฝ่ามือ ศอกทั้ง ๒ กางออกตรงเข่าทั้ง ๒ หน้าจดพื้น ระหว่างมือทั้ง ๒ หลังแอ่นราบ นี้เป็นจังหวะที่ ๒

ครั้งที่ ๒ เมื่อเงยลำตัวตรง มือทั้ง ๒ ไม่ต้องพักตามจังหวะที่ ๑ ยกผ่านขึ้นจดหน้าผากแล้วว่า สวากขาโต ภควตา ธมฺโม ก้มลงว่า ธมฺมํ นมสฺสามิ กราบเลยทีเดียว

ครั้งที่ ๓ เมื่อเงยลำตัวตรงยกมือขึ้นจดหน้าผากแล้วว่า สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ก้มลงว่า สงฺฆํ นมามิ กราบอย่างเดียวกัน เมื่อกราบ ๓ ครั้งแล้วยกมือทั้ง ๒ ตั้งอยู่ระหว่างกลางอกในจังหวะที่ ๑ กราบอย่างนี้เรียกว่า เบ็ญจางคประดิษฐ

วิธีกราบ ฆราวาส ตลอดถึงอัฏฐิและศพ

ทั้งหญิงและชายใช้นั่งพับเพียบตามธรรมดา เวลากราบเอี้ยวตัวเฉียงก้มลงมือ

ทั้ง ๒ ประนมชิดกันเสือกออกไปที่พื้น ตั้งไว้รับหน้าผากเวลาก้มลง ไม่แบราบเหมือนกราบพระ กราบเพียงครั้งเดียว

สมควรท่านชายและหญิงจงถือไว้เป็นข้อปฏิบัติ เพื่อเป็นสวัสดีมงคลแก่ตนและบุตรหลานต่อไป

พระเทพญาณมุนี

วัดราชโอรสาราม
๗ มีนาคม ๒๕๑๒

มรณานุสติ

ตามทรรศนะของ ธ. ขุนเทียน

อันชีวิต คนเรา เหมือนเช่าหา
ของเขามา ใช้อยู่ คู่สังขาร
คล้ายเช่าเรือ เช่ารถ กำหนดกาล
เร็วหรือนาน สุดแท้ แต่สัญญา

มฤตยู ดูแล การให้เช่า
ชีวิตเรา เพียงไหน ในแหล่งหล้า
ครบกำหนด ตามกฎ แห่งสัญญา
ก็ต้องคืน ชีวา ให้เขาไป

จะขอผัด ขอต่อ ข้อสัญญา
ขอเช่าไป นานช้า หาได้ไม่
มีบางราย บางตอน เขาผ่อนให้
เปรียบเขาเตือน เราไว้ ให้รู้ตัว

ในคราวเรา ต้องภัย เจ็บไข้หนัก
ควรประจักษ์ แจ้งจิต คิดให้ทั่ว
ว่าสังขาร เราไซร้ ใช่ของตัว
ไม่หลงมัว ว่าชีวัน จักมั่นคง

ความบ่วยไข้ ความแก่ อันแปรปรวน
เป็นเรื่องล้วน เตือนใจ มิให้หลง
ว่าชีวิต สังขาร จักยืนยง
ถึงทนง คิดเห็น เป็นของตน

ในบางคน ร่างกาย สบายดี
ประกอบกิจ มากมี หลายแห่งหน
แต่ต้องหมด สัญญา ในบัดดล
ก็ต้องคืน ชีวิตตน ไปเร็วพลัน

ความเป็นไป ในชีวิต และสังขาร
ควรมองอ่าน ให้แน่ ที่แปรผัน
นับแต่เกิด จนตาย วายชีวัน
เช่ามาให้ ทั่วกัน ทุกวันคืน

การหาเงิน กินใช้ ในชีวิต
เปรียบดังจิต ส่งค่าเช่า เราสุดฝืน
เพื่อเช่าหา อยู่ไป ได้ยั่งยืน
สุดกล้ำกลืน ทุกข์ยาก ลำบากใจ

การทำบุญ ทำทาน การกุศล
ต่างหมายผล ขึ้นค่าเช่า ให้เขาได้
หวังให้ยืด ชีวิตเช่า ได้นานไป
กับฝากไว้ เป็นอาทร ขนอนบุญ

การรักษา พยาบาล การเจ็บไข้
เปรียบดังได้ ใช้จ่าย เป็นรายหนุน
เพื่อรับรอง เขามาเตือน ชีวิตวุ่น
หวังให้เขา การุณ ไว้ตามควร

แต่บางราย ผู้ให้เช่า เขาไม่ยอม
ก็ต้องพร้อม คืนชีวัน อันครบถ้วน
ให้เขาไป ตามสัญญา มาพอควร
เป็นเรื่องล้วน ควรคิด พินิจดู

เรื่องชีวิต สังขาร ที่ผ่านมา
จักตายเร็ว ตายช้า หาได้รู้
เพราะสัญญา อยู่กับ มฤตยู
ฉบับเดียว ที่เขารู้ กำหนดกาล

การเช่ายืม สิ่งของ ต้องคืนเขา
ตามสัญญา ที่เรา เคยกล่าวขาน
อย่าลืมหลง เป็นของเรา ให้เนานาน
ชีวิตกาล ก็ดังเช่า เขาเหมือนกัน

โดยคำนึง ถึงบท กฎแห่งกรรม
พระทรงธรรม ตรัสไว้ ให้ยึดมั่น
กรรมชั่วดี เป็นของตน วนใช้กัน
ชีวิตยืน ยาวสั้น นั้นคือกรรม

ใครเคยก่อ　เคยทำ　กรรมอย่างใด
ทั้งกรรมเก่า　กรรมใหม่　ได้ตามสั่ง
เป็นสัญญา　ของตน　จากผลกรรม
ใครเคยทำ　ชั่วดี　เป็นที่ไป

มีบางคน　มัวเพลิน　แต่เงินทอง
หลงทรัพย์สิน　เนืองนอง　ว่ายิ่งใหญ่
จนลืมว่า　ชีวิต　ของตนไซร้
เช่าเขามา　ไว้ใช้　ทางใดกัน

ถึงกับใช้　ชีวิต　คิดประมาท
มีอำนาจ　ทำใด　ไม่คิดพรั่น
คนอื่นใคร　เดือดร้อน　ก็ช่างมัน
มิเป็นอัน　คำนึง　ถึงศีลธรรม

มองคนอื่น　ว่าใคร　ไม่เทียมทัน
ทุกสิ่งอัน　ดูเหนือ　อยู่เหลือล้ำ
ชีวิตกู　ตัวกู　ของกูทำ
กล่าวถ้อยคำ　ชวนเชื่อ　เหลือประมาณ

ไม่สนใจ　ศีลธรรม　นำชีวิต
จึงหลงผิด　พาใจ　ให้ฟุ้งสร้าน
กลายเป็นคน　โอหัง　มะมังการ
ไม่มองอ่าน　ไตรลักษณ์　เป็นหลักจำ

ว่าชีวิต เราเช่า ของเขามา
อนิจจัง ทุกขา ทั่วหน้าส่ำ
อนัตตา หาเช่าตน คือผลกรรม
ที่กระทำ ดีชั่ว เป็นตัวเกณฑ์

ให้กำเนิด เกิดขึ้น เป็นตัวมา
ไม่นานช้า ชีพวาย ตายเน่าเหม็น
ทรัพย์สิงคาร มากมาย กลับกลายเป็น
ของคนอื่น ใช้เล่น ไปตามเพลง

ทรัพย์ทั้งหลาย เอาไป ไม่ได้เลย
พระเฉลย สุนทร บวรเปล่ง
มีแต่กรรม ดีชั่ว ของตัวเอง
อันเป็นเพลง ตามสนอง กรรมของตน

ชีวิตเช่า เขามา ทั่วหน้าหมด
ย่อมได้เช่า ตามบท ปรากฏผล
เนื่องจากกรรม ที่เราก่อ ไว้ต่อตน
มั่งมีจน ยากเข็ญ พอเห็นกัน

ต่างชีวิต ต่างเช่า ของเขามา
อยู่ทั่วหล้า เป็นไฉน ใครจัดสรร
กรรมของตน จัดให้ตน ไว้ทั้งนั้น
จึงต่างกัน ตามบท กฎแห่งกรรม

การหาเงิน ใช้ไป ในชีวิต
เหมือนเราผลิต ค่าเช่า ส่งเขาหงำ
หวังรักษา ชีวิตเช่า ยันเช้าค่ำ
ไปตามกรรม ที่ตน ขวนขวายมา

หากชีวิต เช่าไว้ ใช้ทางผิด
กระทำกิจ ชั่วร้าย มากมายท่า
ให้ชีวิต ติดชั่ว เกลือกกลั้วมา
เมื่อถึงครา เช่าใหม่ คงไม่งาม

มองชีวิต ทั้งผอง ดังของเช่า
ย่อมคลุกเคล้า เลวดี มีเป็นสาม
อย่าปานกลาง พอใช้ ไม่เลวทราม
เช่าชีวิต ได้เลวงาม ก็เช่นกัน

ด้วยผู้เช่า ย่อมเห็น อยู่เป็นนิตย์
เช่าชีวิต มาใช้ อย่างใดนั้น
เมื่อเราใช้ เขาดี ที่เห็นกัน
ได้เช่าใหม่ เขาต้องหัน ให้ดีมา

ผู้เช่า ชีวิต คิดประมาท
ถึงบังอาจ หากิน จนผิดท่า
ขาดสติ ยับยั้ง หลักกายา
เขาอาจทวง ชีวา ไปเร็วพลัน

ธรรมดา ยืมเช่า ของเขาใช้
ต้องระวัง ของไว้ ให้ดีมั่น
มิให้เสีย เปื้อนเปรอะ เลอะเทอะกัน
เช่าใหม่ ของย่อมหัน ให้ของดี
เพราะผู้เช่า รักษาของ ไม่หมองช้ำ
ผู้ให้เช่า ย่อมจำ ไว้ถ้วนถี่
เปรียบชีวิต เช่ามาใช้ ในทางดี
กฏของกรรม เป็นบัญชี ชี้ราคา
คิดเห็นว่า สังขารเรา ดังเช่าไว้
ควรต้องใช้ ชีวี ให้มีค่า
เป็นกำไร ดีงาม ตามบัญชา
เมื่อเขามา ทวงคืน ก็ชื่นใจ
ใช้สัญญา การเช่า จักเนานาน
นับแต่กาล รู้คิด ชีวิตใช้
ด้วยบางคน ได้เช่า ไม่เท่าไร
เขาทวงคืน ชีวิตไป ให้เสียดาย
ยืมเช่าของ เช่าชีวิต คิดเทียบดู
เมื่อได้รู้ ว่าคล้ายกัน ควรมั่นหมาย
ยืมเช่าของ เขาใช้ ไม่ดูดาย
รีบขวนขวาย หาผล ทุกคนไป

หากคิดได้ ตามนี้ เป็นดีแน่
ไม่เชือนแช หนาจิต คิดหลงใหล
ว่าสังขาร ตนนี้ ยังมีไกล
ใช้ชีวิต เฉไฉ ไร้ราคา

เรื่องชีวิต เปรียบเช่า ของเขาใช้
ควรตั้งใจ คิดดู รู้ล่วงหน้า
ไม่ประมาท ใช้ชีวิต ผลิตกำไร

โดยยึดถือ ศีลธรรม นำชีวิต
ถ้าใกล้ชิด พุทธพจน์ กำหนดไว้
ทั้งทางโลก ทางธรรม นำใส่ใจ
ช่วยหาให้ ชีวิต ไม่ผิดทาง

เพื่อชีวิต ที่เช่า ของเขามา
มีราคา สดใส ไม่ด่าง
ปฏิบัติ ศีลธรรม ไว้นำทาง
กรรมชั่วดี ท่านวาง เป็นทางไป

ถึงกาลคราว เขาเอาคืน สุดฝืนรู้
ตกเป็นผู้ เช่าชีวิต ที่ผลิตใหม่
จักได้เช่า ชีวิตดี ที่สุขใจ
เป็นกำไร ตามเวร กฎเกณฑ์กรรม

พุทธองค์ คงเห็น กฎเกณฑ์นี้

จึงคิดหนี	ค่าเช่า	มัวเมาส่ำ
หลายสิบชาติ	ยุ่งยาก	ลำบากกล้ำ
ทรงค้นธรรม	อรินิสัจ	ตรัสประทาน
ช่วยชี้ทาง	ให้มนุษย์	หลุดการเช่า
ชีวิตเขา	มาใช้	อยู่หลายด้าน
ต้องวนว่าย	ไม่หยุด	สุดประมาณ
ใครต้องการ	หลุดค่าเช่า	ดูเค้าทาง
ในมรรคแปด	หนทาง	ท่านสร้างไว้
ใครเดินได้	พร้อมจริง	ไม่ทิ้งห่าง
จักพาตน	สุขใจ	ในแนวทาง
จนถึงต่าง	หลุดการเช่า	เนานิพพาน
แม้ชีวิต	ยังเช่า	ของเขาอยู่
ย่อมเป็นผู้	สงบสุข	ไม่พลุกพล่าน
ในโลกีย์	วายตน	ไปตามกาล
ถึงสู่ย่าน	โลกุตระ	พระตรัสเอย.

นานาสุภาษิต

อุทิศบูชาเป็นอนุสรณ์ต่างโอวาท

ของ

พระครูสุนทรธรรมานุวัตร

จาก

นาวาโทหยด ขจรยศ

ผู้รวบรวม

นานาสุภาษิต

สุภาสิตา จ ยา วาจา　　　　เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ

คำสุภาษิตเป็นมงคลอย่างสูง.

(พุทธภาษิต)

สุภาษิตสร้าง ทางลัดไปสู่ ความรู้อนันต์.

(ธอมัสฮูด)

ไปวัดวันพระคล้าย　　　　เที่ยวธาร น้ำตก
เย็นร่มเย็นลมชู　　　　ชื่นชื้น
เย็นธรรมเทศนาปาน　　　　น้ำตก พรั่งพรู
ชุ่มจิตต์ปลิดร้อนฟื้น　　　　เพื่องธรรม.

ถึงบางพูดพูดดีเป็นศรีศักดิ์
มีคนรักรสถ้อยอร่อยจิตต์
แม้นพูดชั่วตัวตายทำลายมิตร
จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพูดจา.

(นิราสภูเขาทอง)

เขาว่ามีหูพึงดูก่อน　　　　ที่เย็นร้อนให้ประจักษ์อย่าหักหาญ
ค่อยยับยั้งฟังข่าวที่ร้าวราญ　　　　แม้นควรการทำไรได้จำเริญ.

(พระอภัยมณี)

เงินกับงานการศึกษาควรหาก่อน อย่ารีบร้อนหารักงานจักเสีย
ถ้าขาดงานขาดเงินพลันขาดเมีย งานไม่เสียเงินก็มากรักก็มี.

(ของเก่า)

จงเร่งเรียนเพียรเถิดเกิดมาแล้ว วิชาเหมือนแก้วล้ำค่าอย่าฉงน
ฝากชื่อให้ลือเลื่องในเมืองคน ก็เพราะผลของวิชานำพาไป.

(ของเก่า)

อันข้าไทยได้พึ่งเขาจึงรัก แม้นถอยศักดิ์สิ้นอำนาจวาสนา
เขาหน่ายหนีมิได้อยู่คู่ชีวา แต่วิชาช่วยกายจนวายปราณ.

(พระอภัยมณี)

พ่อแม่ดีเป็นศรีมงคลส่ง จำเริญวงศ์วาสนามหาศาล
เมื่อลูกดีก็เป็นศรีแก่วงศ์วาร ก่อรากฐานมั่นคงดำรงพันธุ์

(คนดี)

จะเป็นสุขก็ต้องทุกข์ลงทุนก่อน จะเป็นก้อนทีละกาน้อยค่อยประสม
จะเป็นพระก็ต้องละกามารมณ์ จะเป็นพรหมก็ต้องเพียรเรียนทำฌาน.

(อุทานธรรม)

ชั่วหรือดีที่ทำกรรมทั้งหลาย ไม่หนีหายสูญสิ้นไปถิ่นไหน
ย่อมอยู่ดีกินดีไม่มีภัย รวมเก็บไว้ที่จิตต์ติดตัวเรา.

(อุทานธรรม)

ประพฤติธรรมสำคัญอยู่ที่จิตต์ ถ้าตั้งผิดมัวหมองไม่ผ่องใส
ถ้าตั้งถูกผุดผ่องไม่หมองใจ สติใช้คุมจิตต์ไม่ผิดนา.

(อุทานธรรม)

อันบ้านเรือนใหญ่โตรโหฐาน มีเสาธารหลายต้นจึงทนไหว
เกิดเป็นคนอยู่เดียวก็เปลี่ยวใจ ต้องอาศัยพวกพ้องพี่น้องนา.

(อุทานธรรม)

เห็นท่านมีอย่าเคลิ้ม ใจตาม
เรายากหากใจงาม อย่าคร้าน
อุส่าห์พยายาม การกิจ
เอาเยี่ยงอย่างเพื่อนบ้าน อย่าท้อทำกิน.

(โลกนิติ)

ความไม่พอใจจนเป็นคนเข็ญ พอแล้วเป็นเศรษฐีมหาศาล
จนทั้งนอกทั้งในไม่ได้การ จะคิดอ่านแก้จนเป็นคนพอ.

(อุทานธรรม)

เจียมใดจักเท่าด้วย เจียมตัว
รู้เท่าท่านทำกลัว ซ่อนไว้
อย่ามืนมืดเมามัว โมหะ
สูงนักมักเหมือนไม้ หักด้วยลมแรง.

(โลกนิติ)

อันคนที่คิดจิตต์แคบ คอยแอบเอาเปรียบไม่ขวยเขิน
เหมือนหนึ่งกีดขวางทางเดิน ดูเผินก็ไม่กระไรนัก.
แต่คิดตรึกตรองมองดู จะรู้ว่าคิดผิดหนัก
แม้ชาติเราไซร้เราไม่รัก เหมือนจักสังหารผลาญตน
ชาติใดไร้รักสมัครสมาน จะทำการสิ่งใดก็ไร้ผล
แม้ชาติย่อยยับอับจน บุคคลจะสุขอยู่อย่างไร.

(พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖)

จะหาใครเหมาะใจที่ไหนเล่า ตัวของเรายังไม่เหมาะใจหนา
อนิจจังทุกขังอนัตตา รู้ล่วงหน้าเสียก่อนไม่ร้อนใจ.

(อุทานธรรม)

ปล่อยให้ยุ่งแล้วมันแย่แก้มันยาก ยิ่งยุ่งมากมันยิ่งแย่แก้ไม่ไหว
อย่าปล่อยให้ยุ่งนุงนังจะหนักใจ จงแก้ไขอย่าให้ยุ่งนุงนังนา.

(อุทานธรรม)

ชีวิตคนจะทนสู้อยู่เท่าใด ตายที่ไหนอย่าให้ใครเขาเบื่อหาม
เกิดเป็นคนจงรักษาสง่านาม ให้สมความงามน่ารักศักดิ์ของคน.

(คนดี)

โอ้เจดีย์ที่สร้างยังร้างรัก เสียดายนักนึกน่าน้ำตากระเด็น
กระนี้หรือชื่อเสียงเกียรติยศ จะมิหมดล่วงหน้าทันตาเห็น
เป็นผู้ดีมีมากแล้วยากเย็น คิดก็เป็นอนิจจังสิ้นทั้งนั้น.

(นิราสภูเขาทอง)

เพื่อนกิน สิ้นทรัพย์แล้ว แหนงหนี
หาง่าย หลายหมื่นมี มากได้
เพื่อนตาย ถ่ายแทนชี- วาอาตม์
หายาก ฝากผีไข้ ยากแท้จักหา

(โลกนิติ)

ทำกรรมใดแล้วใจไม่เดือดร้อน จะนั่งนอนชื่นใจได้สุขสันต์
อวยประโยชน์ให้ใจเย็นเป็นนิรันดร์ จงรู้ทันว่ากรรมนั้นทำไว้ดี.

(ของเก่า)

พันคนอื่นหมื่นคนคดมาปดตัว ยังไม่ชั่วชาติเท่าปากเราแช
ไม่อายไพร่อายผู้ดีอายขี้ข้า ไม่อายหน้าอายชื่อดื้อตอแหล
สัตว์เปลี่ยนขนคนเปลี่ยนลิ้นสิ้นอยากแล พึ่งไม่แน่ดูช่างน่าระอาเอย.

(คำนำลิลิตพระลอ)

ภูเขาอเนกล้ำ มากมี
บมิหนักธรณี หน่อยไซร้
หนักนักแต่กลี ลวงโลก
อันจะทรงธารได้ แต่พื้นนรกานต์.

(โลกนิติ)

รู้อายองค์ยากแท้ ผิวํบ่รู้อายแล้ ง่ายพ้นประมาณ

(ลิลิตพระลอ)

จงสันโดษในวาสนาของท่าน คนเราจะเป็นที่หนึ่งในทุกสิ่งทุกอย่างไม่ได้.

(อิสป)

ไม่ใช่ความจำเป็น แต่ความอุดมสมบูรณ์ต่างหาก ที่ก่อให้เกิดความทะเยอทะยาน.

(มองเตญ)

ความเกียจคร้านยังกิจการให้เสียหาย
ความไร้ทรัพย์ทำให้อับปัญญา
การขอทานเขาทำให้หมดมานะ
กินไม่เป็นประมาณทำให้ตระกูลพินาศ.

(ของเก่า)

ช่วยกันคิดอ่านทำการทนุบำรุงแผ่นดินให้เป็นสุขสืบไป อย่าให้เสียทีที่ได้เรียนวิชาไว้.

(ขงเบ้ง)

ความกล้าหาญที่เราปรารถนาและบูชานั้น ไม่ใช่ความกล้าหาญที่จะตายอย่างมีเกียรติ แต่เป็นความกล้าหาญที่จะมีชีวิตอยู่อย่างลูกผู้ชายต่างหาก.

(คาร์ไลล์)

นิสสัยสูงกว่าสติปัญญา.

(ของเก่า)

นิสสัยนั้นเอง ที่ทำให้ผู้ชายกล้าหาญและผู้หญิงบริสุทธิ์.

(ลาโรซ ฟูโคลด์)

ศัตรูที่กล้าหาญ ดีกว่ามิตรที่ขี้ขาด.

(เจ.พี. ริคเตอร์)

หาสติปัญญามิได้ ถ้ามอบเมืองให้ นานไปราษฎรจะเดือดร้อน.

(โตเกี๋ยม)

อันเกิดมาเป็นคนให้มีกตัญญู ให้รู้จักเด็กผู้ใหญ่ อย่าทำให้เกินผู้ใหญ่.

(อิวจู๊)

ถ้าคนใดเรียนรู้จริง ๆ แล้ว ที่จะทำชั่วนั้นน้อย เพราะไม่เรียนรู้ จึงทำความชั่วมาก.

(อิวจู๊)

คนเป็นปราชญ์ จะกินก็อย่าเห็นแก่อิ่ม จะอยู่ก็อย่าเห็นแก่สบาย จะทำการสิ่งใดก็ให้ไวว่องแต่อย่าให้เสีย จะพูดก็อย่าให้มากนัก.

(ขงจู๊)

ถ้ายากจน ทำให้ใจชื่นไว้ อย่าเสียใจวุ่นวายไป หาได้น้อยก็ให้กินตามน้อยหาได้มากก็กินให้ตามมาก ถ้ามั่งมีแล้วก็ให้เร่งเรียนรู้ดูขนบธรรมเนียมให้จงหนัก.

(ขงจู๊)

ถึงมาตรว่า คนทั้งปวงจะไม่รู้ว่า "เราดี" เราก็ไม่เป็นทุกข์ เป็นทุกข์ อยู่แต่ว่าเราไม่รู้จักน้ำใจคน.

(ขงจู๊)

ผู้ที่โกรธไม่เป็น เป็นคนโง่ แต่ผู้ที่ไม่โกรธเป็นคนฉลาด.

(ของเก่า)

รักษาตัวกรรมอย่าทำชั่ว จะหมองมัวหม่นไหม้ไปเมืองผี
จงเลือกทำแต่กรรมที่ดีดี จะได้มีความสุขพ้นทุกข์ภัย

(อุทานธรรม)

ชาติเดียวกันทุกคน รักแต่ตนจะเสียที
มัวแก่งและแย่งดี จะแตกพวกไม่ควรการ
ทหารอย่าข่มเพื่อน พลเรือนก็เท่าทหาร
พลเรือนอย่าใจพาล อย่าชิงชังซึ่งโยธา
ต่างฝ่ายต้องพึ่งกัน ทุกสิ่งสรรพ์สำเร็จนา.

(พระราชนิพนธ์ของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖)

ถ้ารักยศรักศักดิ์อัครฐาน ต้องรักงานไว้ประกันขันอาสา
ถ้างานลดยศก็ถอยน้อยลงมา ความมีค่าของยศก็ลดพลัน.

(คนดี)

คนอดโซ จะเป็นผู้นำการเมืองไม่ได้.

(แอลเพิต ไอสไตน์)

ความเกียจคร้านเป็นมารดาของความชั่วทุกชนิด.

(ของเก่า)

คนเรา ก็เหมือนลูกปืน ไปได้ไกลที่สุด เมื่อขัดให้สอาดดีแล้ว.

(ดร. ฮันส์ ริชเตอร์)

ปากเป็นเอกเลขเป็นโทโบราณว่า หนังสือตรีมีปัญญาไม่เสียหลาย
ถึงรู้มากไม่มีปากลำบากกาย มีอุบายพูดไม่เป็นเห็นป่วยการ.

(วิวาห์พระสมุทร)

ถึงเป็นครูรู้วิชาปัญญามาก ไม่รู้จักใช้ปากให้จัดจ้าน
เหมือนเต่ายิ่งนั่งซื่อฮื่อรำคาญ วิชาชาญเสียเปล่าไม่เข้าที.

(วิวาห์พระสมุทร)

จะได้ชื่อได้เกียรติก็เพราะสัตย์ คนอสัตย์คนคดหมดราศี
ถ้าทำจริงพูดจริงคิดจริงดี เกียรติรุจีเกริกทั่วในไกวัล.

(พุทธภาษิต)

รักษาใจของตนให้มณฑ์เถิด ดีจะเกิดชั่วจะลับไม่กลับหือ
รักษาใจเป็นอันได้รักษามือ คนลือชื่อมักไม่ถือแต่ใจตน.

(พุทธภาษิต)

เกิดเป็นคนสนใจให้ทานบ้าง อย่ามัวอ้างว่าจนบนคานหาม
ควรเผื่อแผ่แก้ไขให้ได้งาม ทุกรูปนามย่อมมีทั้งดีจน.

(พุทธ ภาษิต)

เมตตาเตือนจิตต์ให้ คนหวัง พึ่งนา
แรงเคียดคนหน่ายชัง ทั่วหน้า
ทานเป็นยอดยายัง เกียรติ์ยศ ยิ่งแฮ
ตระหนี่กลกำพร้า พรากผู้สมาคม.

(โลกนิติ)

สุขหรือทุกข์ประจำบ้านหรือประจำชีวิต

ฝ่ายภรรยาบกพร่อง 10 ประการ–

1. ขี้บ่น
2. ฟุ่มเฟือย
3. ทำงานบ้านไม่เป็น
4. เที่ยวกลางคืน
5. ซุบซิบนินทาสามี
6. เห็นแก่ตัว
7. สนใจเรื่องนอกบ้าน
8. เป็นเจ้าเสียคนเดียว
9. ไม่รอบคอบและปล่อยตัว
10. ข้อนี้สำคัญนัก คือ เอาใจใส่ต่อชายอื่นมากเกินไป

ฝ่ายสามีบกพร่อง 10 ประการ–

1. ดื่ม–ขี้เมา
2. ปราศจากความคิด
3. ขี้เหนียว
4. อยากเป็นเจ้าบ้านนัก
5. เล่นการพนัน

6. ดื้อรั้น
7. เห็นแก่ตัว
8. ไม่สนใจบ้าน
9. สกปรก
10. เจ้าชู้ไม่เลือกหน้า

จะใช้วิชาใด จงใส่ใจในเหตุผล
ทำใดต้องใจคน นั่นเป็นผลของวิชา.

(คนดี)

ชีวิตเปรียบเหมือนกองไฟ เริ่มต้นด้วยควัน ลงเอยด้วยเถ้าถ่าน

(ใครคนหนึ่ง)

อันธรรมเนียมเป็นเจ้าเมือง ให้รักราษฎรเหมือนบุตร จะใช้ก็ให้เป็นเวลา

(ขงจู๊)

กองทัพที่ขาดวินัย ร้ายยิ่งกว่าข้าศึกที่ประกาศสงครามแล้วเสียอีก.

(นะโปเลียน)

ตาหูเป็นครูใหญ่ ตาไวหูไวใช้ได้.

(ใครคนหนึ่ง)

ท้องพาขาไป ไม่ใช่ขาพาท้องไป.

(เซอร์แวนติส)

ท้องที่เต็ม ทำให้สมองทื่อ.

(แฟลงกลิน)

ผู้หญิงฉลาดกว่าผู้ชาย เพราะผู้หญิงรู้น้อยแต่เข้าใจมาก.

(เจมส์ สเตเฟนส์)

คนเราจะทำอะไรเกินกว่าความสามารถย่อมไม่ได้.

(ใครคนหนึ่ง)

ไม่มีนาฬิกาเรือนใด เที่ยงตรงยิ่งกว่าท้อง.

(ระเบลส์)

วัฒนธรรมนั้น สร้างโดยรู้สึกตัวไม่ได้.

(แอลเลนเทท)

เพียงแต่มีลูกเท่านั้น ยังไม่ทำให้เป็นแม่ดอก.

(เอ. เช็ด)

การจะวัดคุณค่าของบุคคลใดก็ตาม จะวัดได้จากความประณีตของงานที่เขาทำนั้นเอง

(ใครคนหนึ่ง)

เวลาลูกเกิดแม่เจ็บกาย เวลาลูกตายแม่เจ็บใจ ฉนั้นลูกทุกคนจงมีกตัญญูต่อแม่.

(ใค:คนหนึ่ง)

ตื่นก่อนนอนทีหลัง ใช้ได้ทั้งผู้สั่งและผู้รับสั่ง.

(ใครคนหนึ่ง)

คนที่ไม่มีงานทำ เพราะไม่ทำงานที่เขามี.

(ใครคนหนึ่ง)

อย่าฉุดศีลธรรมลงมาหาตัว จงเขยิบตัวขึ้นหาศีลธรรม.

(ใครคนหนึ่ง)

การรักษาเกียรติไว้ มีค่ากว่าการที่จะได้เกียรติมาอีก.

(ใครคนหนึ่ง)

คนจนนั้น จนเพราะทำเป็นคนรวย ส่วนคนรวย รวยเพราะทำเป็นคนจน.

(เช็คสเปียร์)

คนก็เหมือนกับตัวเลข จะนับว่ามีค่าเท่าใด ย่อมแล้วแต่ตำแหน่งของเขา.

(นะโปเลียน)

ใดใดในโลกล้วน อนิจจัง
คงแต่บาปบุญยัง เที่ยงแท้
คือเงาติดตัวตรัง ตรึงแน่น
ตามแต่บาปบุญแล้ ส่งให้เป็นเอง.

(ลิลิตพระลอ)

เป็นฝ่ายชนะในสงคราม ยังเสียหายมากกว่าดำเนินรัฐประศาสโนบายให้รัฐไม่ต้องทำสงคราม

(เตอรโก)

ระลึกถึงความตายสบายนัก มันหักรักหักหลงในสงสาร
บรรเทามืดโมหันต์อันธการ ทำให้หาญหายสดุ้งไม่ยุ่งใจ.

(อุทานธรรม)

จะฆ่าฟันกันเองเกรงนินทา เหมือนมือขวาถือมีดกรีดมือซ้าย
เมื่อมือซ้ายฟันฟาดบาดมือขวา ตัวต้องหายาแก้แผลจึงหาย.

(สุนทรภู่)

ถูกเขาริษยา ดีกว่าเขาสงสาร.

(ของเก่า)

ใจที่รู้จริงเป็นพระพุทธ ใจที่บริสุทธิ์เป็นพระธรรม ใจที่ปฏิบัติตามเป็นพระสงฆ์.

(ของเก่า)

ถึงกรรมจักอยู่ได้ ฉันใด พระเอย
กรรมบ่มีมีใคร ฆ่าข้า
กุศลส่งสนองไป ถึงสุข
บาปส่งจำตกช้า ช่วยได้ฉันใด.

(ลิลิตพระลอ)

พฤษภกาษร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา.

(กฤษณาสอนน้อง)

ไม่มีใครให้คำแนะนำแก่ท่านให้ฉลาดได้ดีกว่าตัวท่านเอง.

(ซิเซโร)

พิมพ์ที่ บุญเต็มการพิมพ์ 68/6 ริมคลองบางค้อ
ถนนดาวคนองจอมทอง บางขุนเทียน ธนบุรี
นายบุญเต็ม อินชื้น ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

